

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
Кафедра соціології та соціальної роботи

ДЖУГАН РУСЛАНА ІВАНІВНА

ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ

Методичні рекомендації до курсу

УДК 159.923(076) авт.зн О-75
Д 42

Джуган Р.І. Психологія особистості: методичні рекомендації до курсу.
Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2023. 60 с.

Методичні рекомендації містять програму дисципліни, плани лекцій та практичних занять, питання для самостійної та індивідуальної роботи студентів, тестові питання для контролю знань та список рекомендованої літератури. Призначено для студентів освітньо-професійної програми підготовки бакалавра за спеціальністю «Соціальна робота».

Автори:

Джуган Р.І., кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціології та соціальної роботи ДВНЗ «УжНУ».

Рецензенти:

Козубовська І.В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «УжНУ»

Маргітч М.В., практичний психолог, гештальт-терапевт, тренер перших ступенів гештальт-терапії КГІП.

*Рекомендовано до друку
засіданням кафедри соціології та соціальної роботи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
(протокол № 9 від 17.02.2023 р.)
методичною комісією факультету суспільних наук
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
(протокол №5 від 7.03.2023 р.)*

ЗМІСТ

Вступ	4
Опис навчальної дисципліни	6
Мета та завдання навчальної дисципліни	7
Очікувані результати навчання	9
Структура навчальної дисципліни	11
Програма навчальної дисципліни	15
Методи навчання	23
Засоби діагностики та критерії оцінювання результатів навчання	24
Самостійна робота студентів	29
Індивідуальна робота студентів	37
Практичні заняття	43
Питання до заліку	50
Рекомендована література	59

ВСТУП

Проблема особистості – одна з найважливіших проблем, яка хвилювала людей як у глибоку давнину, так і в наш час. Людина, будучи частиною природи, вершиною розвитку органічного світу, водночас виступає в унікальній і неповторній формі як суб'єкт діяльності і спілкування, вона – будівничий і перетворювач соціального і предметного світу, творець духовних і матеріальних цінностей.

Особливої актуальності проблема особистості набула сьогодні, в умовах небаченого динамізму соціальних процесів, науково-технічної революції, цифровізації суспільства під час пандемії, війни, зростання ролі суб'єктивного фактора в прогресі суспільного розвитку. Отож, перед ученими і практиками, викладачами і педагогами з усією гостротою постало питання про сутність людської особистості, шляхи її всебічного і гармонійного розвитку, про особливості, можливості і наслідки її матеріальної та духовної діяльності, вплив на природу і суспільство, про свободу і відповідальність людини в нових історичних та економічних умовах. Врахування психології особистості дасть змогу докорінно змінити наше українське суспільство, мобілізувати його потенціал на розбудову громадянського суспільства. Необхідно створити умови для вдосконалення особистості, особливо її свідомості і самосвідомості, змінити світовідчуття, світосприймання і світорозуміння. Цьому сприяє запровадження до навчальних планів підготовки фахівців курсу «Психологія особистості».

Запропоновані методичні рекомендації спрямовані на формування у студентів необхідної теоретичної бази для розуміння психологічної структури особистості за різних наукових концепцій і теорій, індивідуальні та соціально-психологічні закономірності проявів особистості у поведінці й діяльності. Психологічні чинники, які зумовлюють ці особливості прояву: кризи, травми, втрати та ін. Методичні рекомендації мають на меті розширення професійної ерудиції, світосприймання, вироблення наукового світогляду, оволодіння

глибокими знаннями про закономірності і механізми виникнення, функціонування і прояву соціально-психологічної реальності, що складається в процесі особистісних взаємодій. Враховуючи орієнтацію освітньо-професійної програми «Соціальна робота» на підготовку конкурентоспроможних фахівців у галузі соціальної роботи, здатних застосовувати знання, уміння й особисті якості відповідно до завдань професійної діяльності в умовах полікультурного середовища. Саме засвоєння матеріалу вибіркової навчальної дисципліни «Психології особистості» дозволить краще розуміти свої особисті компетентності здатності розв'язувати складні завдання і вирішувати проблеми в галузі соціальної роботи, що передбачає застосування певних теорій, методів, моделей соціальної роботи, проведення досліджень, здійснення інноваційної діяльності тощо.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 3	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 90	2-ий	3-ий
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин: для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4	4-ий	5-ий
	Лекції:	
	12	4
	Практичні (семінарські):	
	10	2
Вид підсумкового контролю: залік	Лабораторні:	
	-	-
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	68	84

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «Психологія особистості» є формування у майбутніх фахівців систематизованих уявлень, теоретичних знань та практичних умінь, які дозволять їм адекватно і ефективно використовувати одержані психологічні знання в своїй професійній діяльності та повсякденному житті. Основними завданнями вивчення дисципліни «Психологія особистості» є засвоєння студентами, головних понять та основних принципів зарубіжних та вітчизняних теорій особистості, навчити вмінню розв'язувати психологічні ситуаційні задачі, будувати схеми, розуміти сутність проблеми функціонування психіки та порушення процесів соціальної адаптації.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

1) загальних компетентностей:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу на основі логічних аргументів та перевірених фактів (ЗК-1);

- здатність вчитися і бути сучасно навченим, до самоосвіти, постійного підвищення кваліфікації (ЗК-4);

- здатність у процесі навчання та при самостійній підготовці до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, здатність у процесі навчання та при самостійній підготовці до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології (ЗК-5);

- здатність дотримання строгих вимог дисципліни, планування та управління часом (ЗК-7);

- здатність приймати обґрунтовані рішення (ЗК-9).

2) фахових компетентностей:

- здатність працювати у команді, виконувати дослідження в групі під керівництвом лідера; здатність дотримання строгих вимог дисципліни, планування та управління часом (ФК-1);

– володіння навичками аналізу соціального та фізичного середовища, інфраструктури забезпечення благополуччя різних груп населення (ФК-4);

– володіння навичками диференціації соціальної роботи з клієнтами з врахуванням їх національно культурного, вікового, гендерного і соціального статусу та індивідуально-психологічних характеристик (ФК-12);

– здатність використовувати професійно профільовані знання і галузі соціології, психології, медицини, педагогіки, права, менеджменту та ін. наук для діагностики, прогнозування, проектування і моделювання соціальних процесів і явищ у контексті соціального захисту населення, з метою максимізації соціальних ресурсів у відповідності до потреб та інтересів користувачів послуг (ФК-14).

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Психологія особистості» вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення таких програмних результатів навчання:

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування завдань спеціальності, відтворювати факти (дати, події, принципи й закономірності суспільного розвитку), встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між подіями, явищами, аналізувати й оцінювати найважливіші досягнення етнічної, європейської та світової науки й культури, орієнтуватися в сучасному культурному просторі	ПРН1
Аналізувати психічні властивості і стани, характеризувати психічні процеси, різні види діяльності індивідів у групі, процеси розвитку, соціалізації, соціальної адаптації та інтеграції особистості, соціально-психологічні процеси в малих та великих групах	ПРН10
Практикувати методи профілактики для запобігання можливих відхилень у психічному розвитку, порушень поведінки, міжособистісних стосунків, для розв'язання конфліктів, попередження соціальних ризиків та складних життєвих обставин	ПРН11

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «**Психологія особистості**»:

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
<p>У результаті вивчення курсу студент повинен знати: теоретико-методологічні засади та принципи, завдання, проблеми та методи психології особистості; категоріально-понятійний апарат психологічної науки у проблемному полі психології особистості, її специфіку та закономірності функціонування у сфері суспільних відносин та поведінки; засади основних наукових підходів психології особистості (психоаналіз, біхевіоризм, когнітивна психологія, гештальтпсихологія, гуманістична психологія тощо); психологічну структуру особистості за різних наукових концепцій і теорій, індивідуальні та соціально-психологічні закономірності проявів особистості у поведінці й діяльності; психологічні чинники, які зумовлюють особливості поведінки та діяльності особистості.</p> <p>У результаті засвоєння дисципліни студенти оволодівають уміннями та навичками: інтегрувати набуті знання з метою кращого розуміння особистості; застосовувати набуті знання для пояснення і прогнозування особистісного розвитку, поведінки особистості; професійно-психологічної спостережливості, складання психологічного портрету; психологічної діагностики й аналізу проявів особистості у поведінці й діяльності; діагностувати психологічні якості й особливості особистості</p>	<p>ПРН1 ПРН10 ПРН11</p>

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Денна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: денна					
	Усього	у тому числі				
лекції		Практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
Змістовий модуль 1. Теорії особистості на сучасному етапі розвитку						
Тема 1. Індивід та особистість. Співвідношення філософського, соціального та психологічного підходів до особистості	4	1				3
Тема 2. Етапи розвитку особистості	4	1				3
Тема 3. Діяльність. Мотиваційна та потребнісна сфера особистості	4		2			3
Тема 4. Психологія спілкування	3					3
Тема 5. Психодинамічний напрям в теорії особистості. Структура та динаміка особистості в психоаналізі З.Фрейда	6	2				4
Тема 6. Аналітична теорія особистості: структура та динаміка особистості в аналітичній теорії К.Юнга	6	2				4
Тема 7. Теорія соціального інтересу А.Адлера	6	2				4
Тема 8. Біхевіористський напрям у теорії особистості	6		2			4
Тема 9. Особистість в сучасній культурі: теорія особистості Е.Фрома	5		1			4
Тема 10. Теорія невротичної особистості К.Хорні	5		1			4
Тема 11. Формування особистості у теорії транзактного аналізу Е.Берна	6	2				4

Тема 12. Феноменологічний напрям в теорії особистості	5		1			4
Тема 13. Особистість в екзистенційній психології	5		1			4
Тема 14. Порівняльний аналіз теорій особистості	1					1
Разом за 1 змістовний модуль	66	10	8			48
Змістовий модуль 2. Криза в сучасному вимірі життєвого шляху особистості						
Тема 15. Вплив кризового стану суспільства на особистість. Цивілізація і час: сценарії розвитку суспільства	2	2				
Тема 16. Криза соціуму і доля людини	4					4
Тема 17. Фактори та форми психологічної травми та травми особистості	4					4
Тема 18. Втрати як чинник психологічної кризи Криза вмирання. Смерть. Етапи усвідомлення смерті. Втрати	4					4
Тема 19. Вікові кризи особистості. Природа життєвої кризи	4					4
Тема 20. Криза ідентичності особистості Провідні підходи до вивчення феномену ідентичності	4					4
Модульна контрольна робота	2		2			
Разом за 2 змістовний модуль	24	2	2			20
Разом за семестр	90	12	10			68

Заочна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: заочна					
	Усього	у тому числі				
лекції		Практичні (семінарські)	лабораторні	Індивідуальна робота	самостійна робота	
Тема 1. Індивід та особистість. Співвідношення філософського, соціального та психологічного підходів до особистості	3	1				2
Тема 2. Етапи розвитку особистості	3	1				2
Тема 3. Діяльність. Мотиваційна та потребнісна сфера особистості	3					3
Тема 4. Психологія спілкування	1					1
Тема 6. Психодинамічний напрям в теорії особистості. Структура та динаміка особистості в психоаналізі З.Фрейда	7	2				5
Тема 7. Аналітична теорія особистості: структура та динаміка особистості в аналітичній теорії К.Юнга	5					5
Тема 8. Теорія соціального інтересу А.Адлера	5					5
Тема 9. Біхевіористський напрям у теорії особистості	5					5
Тема 10. Особистість в сучасній культурі: теорія особистості Е.Фрома	5					5
Тема 11. Теорія невротичної особистості К.Хорні	5					5
Тема 12. Феноменологічний напрям в теорії особистості	5					5
Тема 13. Особистість в екзистенційній психології	5					5
Тема 14. Порівняльний аналіз теорій особистості	5		2			3

Тема 15. Вплив кризового стану суспільства на особистість. Цивілізація і час: сценарії розвитку суспільства	6					6
Тема 16. Криза соціуму і доля людини	6					6
Тема 17. Фактори та форми психологічної травматизації особистості	6					6
Тема 18. Втрата як чинник психологічної кризи Криза вмирання. Смерть. Етапи усвідомлення смерті. Втрата	6					6
Тема 19. Вікові кризи особистості. Природа життєвої кризи	4					4
Тема 20. Криза ідентичності особистості Провідні підходи до вивчення феномену ідентичності	5					5
Разом за семестр	90	4	2			84

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРІЇ ОСОБИСТОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ

Тема 1. Індивід та особистість. Співвідношення філософського, соціального та психологічного підходів до особистості. Соціально-психологічна природа особистості.

Становлення психології особистості як науки та місце теорій особистості в системі наук. Теорії особистості та історія психології: Платон і Аристотель та їх концепція людини. Людина очима Гіппократа. Проблема природного та набутого: еволюційний підхід. Біологічні та соціальні основи рис особистості. Індивід, особистість, індивідуальність. Сучасні теорії особистості та їх класифікація. Завдання теорій особистості. Основні тенденції розвитку сучасних теорій особистості. Системний підхід у психології особистості.

Тема 2. Етапи розвитку особистості

Процес становлення і розвитку особистості в онтогенезі. Періодизація психічного розвитку особистості. Концепція стадіального розвитку психіки (Ж. Піаже). Концепція періодизації психічного розвитку особистості (Д. Ельконін). Стадії психосоціального розвитку особистості (З. Фрейд, Е. Еріксон). Рівні розвитку особистості: доособистісний, егоїстичний, групоцентричний, гуманістичний, духовний (Б. Братусь). Критерії психічно зрілої особистості: зріла і відповідальна людина в соціально-сексуальних стосунках (З. Фрейд); соціально-корисний тип (А. Адлер); інтегрована, гармонійна і цілісна особистість (К. Юнг); его-ідентична особистість (Е. Еріксон); самоактуалізована особистість (А. Маслоу); особистість, що повноцінно функціонує (К. Роджерс); самореалізація особистості. Проблема особистісного вибору (Е. Фромм).

Тема 3. Індивідуально-типологічні особливості особистості. Темперамент та характер людини.

Пошуки індивідуально-типологічних відмінностей в історії психології. Поняття про темперамент. Типологія Гіппократа. Характеристика психічних якостей, які описують темперамент. Темперамент і діяльність особистості. Типологічні моделі темпераменту особистості. Конституція та темперамент. Фізіологічні типології Е. Кречмера та У. Шелдона. Психофізіологічна типологія темпераменту І. Павлова. Сучасні уявлення про темперамент як окремий вимір психічного. Поняття про характер. Науково-психологічні підходи до проблем індивідуально-типологічних відмінностей. Чинники, які зумовлюють формування характеру. Провідні риси характеру. Типи характеру (типологія Хейманса-Ле Сена). Акцентуації характеру (типологія К. Леонгарда). Психологічна робота з акцентуйованими рисами характеру особистості.

Тема 4. Психологія спілкування

Особистість: конфлікт, гармонія. Психологія людського взаєморозуміння. Бар'єри взаєморозуміння. Управління емоціями, та психологічні правила спілкування. Конфлікт та індивідуальність. Товарииськість та проблема самотності. Поняття конформізму та нонконформізму. Соціальні групи та міжкультурні відмінності в структурі взаєморозуміння.

Тема 5. Психодинамічний напрям в теорії особистості. Структура та динаміка особистості в психоаналізі З. Фрейда

Структура особистості як продукт взаємодії трьох систем: Ід, Его та Супер-его. Основні функції самоконтролю. Людський організм як складна енергетична система. Енергія тіла та енергія особистості. Інстинкт. Кількість і види інстинктів. «Інстинкти життя» та «інстинкти смерті». Лібідо. Погляди З. Фрейда на розвиток особистості та його стадії. Роль раннього дитинства у формуванні базових структур особистості. Розвиток особистості на основі чотирьох джерел напруги: процесів фізіологічного росту; фрустрації;

конфліктів; погроз. Перші п'ять років життя дитини. Оральна стадія розвитку. Загальна характеристика розвитку дитини протягом першого року життя. Їжа, як основне джерело задоволень, пов'язаних з ротовою порожниною. Формування у дитини почуття залежності. Анальна стадія розвитку. Загальна характеристика розвитку дитини від 1 до 3 років життя. Формування всіх видів нестриманості або креативності. Фалічна стадія розвитку. Загальна характеристика розвитку особистості дитини від 3 до 5 років. Формування сексуальних та агресивних почуттів. Генітальна стадія. Загальна характеристика стадії. Найважливіша біологічна функція генітальної стадії.

Тема 6. Аналітична теорія особистості: структура та динаміка особистості в аналітичній теорії К. Юнга

Місце аналітичної теорії К. Юнга в системі теорій психології особистості. Першоджерела та витоки аналітичної теорії К. Юнга (Шопенгауер, Фрейд, Гартман, Ніцше). Его, особисте несвідоме і його комплекси. Колективне несвідоме і його архетипи. Поняття персони, аніми, анімусу, тіні. Самість як еквівалент психіки, центр всієї особистості. Установки або орієнтації особистості - інтроверсія та екстраверсія. Психологічні функції особистості - мислення, почуття, відчуття, інтуїція. Стадії розвитку особистості за К. Юнгом. Прогресія і регресія та їх взаємодія у людському бутті.

Тема 7. Теорія соціального інтересу А. Адлера

Історія розвитку теорії А. Адлера. А. Адлер, як перший психоаналітик, спеціально визначаючий фундаментальну соціальну суть людини. Людина як первинно соціальна істота. Порівняльна характеристика основних постулатів теорій З. Фрейда, К. Юнга, А. Адлера. Поняття креативного «Я» у концепції А. Адлера. «Я» як суттєва причина поведінки людини. Людина як свідомо істота, яка розуміє суть своєї поведінки. Суть протилежності теорії А. Адлера та теорії З. Фрейда. Основні позиції теорії А. Адлера: фіктивний фіналізм та його суть. Прагнення до зверхності (переваги) як шлях людини до все більш високих стадій розвитку. Почуття неповноцінності і компенсація. Соціальний

інтерес та образ ідеальної людини. Життєвий стиль - основна тема останніх творів А. Адлера. Креативне «Я» як щось між стимулюючим впливом на людину і реакцією людини на цей стимул. Порядок народження і особистість. Ранні спогади людини як ключ до розуміння базового життєвого стилю. Дитячі переживання та основні фактори розвитку особистості. Аналіз типових досліджень А. Адлера та методи досліджень.

Тема 8. Біхевіористський напрям у теорії особистості

Біхевіористська стратегія вивчення особистості: особистість і навчання у теорії біхевіоризму; біхевіоризм Дж. Вотсон. Класична теорія зумовленості І. Павлова та її подальший розвиток. Біхевіоризм Б.Ф Скіннера та його підхід до особистості.

Тема 9. Особистість в сучасній культурі: теорія особистості Е. Фромма

Вплив філософії Карла Маркса на світогляд Е. Фромма. Співставлення Е. Фроммом ідей З. Фрейда і К. Маркса та спроба синтезувати їх. Е. Фромм, як діалектичний гуманіст. Найважливіша тема філософії Е. Фромма - тема людської самотності та ізоляції в силу відчуження від природи та інших людей. Базове протиріччя людського буття. П'ять потреб, що виростають з умов людського буття: потреби у зв'язку з іншими, потреби в трансценденції, потреби в укоріненні, потреби в ідентичності, потреби в системі орієнтацій. Три типи соціального характеру: продуктивно-нагромаджуваний, продуктивно-експлуатований, продуктивно-рецептивний.

Тема 10. Теорія невротичної особистості К. Хорні

Жіноча психологія К. Хорні. Теорія К. Хорні проти теорії З. Фрейда. Головні поняття теорії К. Хорні – «базова тривога» - як почуття ізоляції і безпорадності дитини в потенційно ворожому світі. Поведінкові стратегії тривожної дитини. Десять невротичних потреб дитини з порушеними відносинами з батьками. Потреби як джерело розвитку внутрішніх конфліктів. Поділ потреб на три групи: рух до людей, рух від людей, рух проти людей.

Конфлікт як порушення соціальних умов. Поняття «потенційного невротика» в теорії К. Хорні.

Тема 11. Формування особистості у теорії транзактного аналізу Е. Берна

Основні принципи транзактного аналізу Е. Берна. Дослідження станів «Я» людини: «Я» - ДИТИНА, «Я» - ДОРΟΣЛИЙ, «Я» - БАТЬКИ. Батьківське програмування та доля людини. Родові сценарії. Розвиток людини в дитячі роки. Переможці та невдахи. Позиції. Відбір сценарію. Батьківські зразки. Сценарій та анти сценарій. Дитинство, юність, зрілість та старість з позиції транзактного аналізу.

Тема 12. Феноменологічний напрям в теорії особистості

Центрована на людині теорія К. Роджерса. Організмичні теорії. Центрована на людині теорія К. Роджерса – «теорія Я» - член сімейства організмичних теорій. Основні постулати «теорії Я»: мінімальне бажання зі сторони двох людей бути в контексті; здібності і мінімальне бажання зі сторони кожного отримувати комунікацію від іншого; тривалості контакту протягом деякого часу - наступні відносини передбачено будуть істинні. Структура особистості. Організм. «Я – концепція». Організм і «Я»: конгруентність і не конгруентність. Динаміка особистості та розвиток особистості. Типові дослідження та методи досліджень: якісні дослідження, контент-аналіз, рейтингові шкали, Q-техніка. Експериментальні дослідження «Я-концепції». Статус теорії К. Роджерса у наш час.

Тема 13. Особистість в екзистенційній психології

Філософсько-психологічні теорії, що передували розвитку екзистенційної психології (Ж.-П. Сартр, А Камю, Ф Ніцше та ін.). Екзистенціальна психологія як емпірична наука про людське існування, що використовує метод феноменологічного аналізу. Сучасні екзистенціалісти та їх погляди (Л. Бінсвагнер, Р. Мей, В. Франкл, І. Ярлом, Е. Спінеллі та ін.). Структура існування: Буття-у-світі. Буття-за-межами-світу (людські можливості). Основи

буття, сенсів. Проблема життя і смерті. Проблема змісту і абсурду. Проблема свободи і детермінізму. Проблема спілкування і самості. Динаміка та розвиток буття.

Тема 14. Порівняльний аналіз теорій особистості

Розуміння терміну «теорія» з позицій сучасних теорій особистості. Порівняльний аналіз сучасних теорій особистості. Основні відмінності між теоріями особистості.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. КРИЗА В СУЧАСНОМУ ВИМІРІ ЖИТТЄВОГО ШЛЯХУ ОСОБИСТОСТІ

Тема 15. Вплив кризового стану суспільства на особистість.

Цивілізація і час: сценарії розвитку суспільства

Природа сучасного соціального конфлікту. Специфіка соціетальних конфліктів. Структура, основні стадії та види конфліктів. Кризовий стан суспільства та його вплив на особистість. Соціальні фактори екзистенціальної кризи. Соціально-політична нестабільність суспільства та її вплив на формування життєвої стратегії особистості. Соціально-політична напруженість в системі стосунків між людьми.

Тема 16. Криза соціуму і доля людини

Соціум як соціальний інститут людини. Історичні форми кризових станів. Соціальне походження криз. Соціальна криза. Інтегральна криза. Криза світогляду. Духовна криза. Життєві кризи і сутність життя. Кризовий період соціального життя. Соціетальні підвалини кризового стану. Механізми формування соціальної та кризової поведінки особистості. Внутрішньо особистісний конфлікт та життєві кризи. Соціально-психологічна безпека людини у період кризи. Стадії адаптації до кризи.

Тема 17. Фактори та форми психологічної травматизації особистості

Повсякденна психологічна травматизація особистості. Вплив стресу на життя особистості та його наслідки. Види та механізми стресу. Стадії стресу. «Біографічний стрес». Індивідуальні реакції на стрес фактори. Психологічне

розуміння понять «ситуація», «картина світу», «криза». Ставлення особистості до кризової ситуації. Техніки життя та можливості індивідуального контролю у кризових ситуаціях. Форми та способи опанування кризи. Типи опанування за Р. Лазарусом (проблемно-сфокусоване, емоційно сфокусоване, уникання). Надання психологічної допомоги та самопомоги у кризових станах.

Тема 18. Втрата як чинник психологічної кризи Криза вмирання. Смерть. Етапи усвідомлення смерті. Втрата

Реакції втрати. Основні реакції людини на втрату близьких. Вікові та гендерні особливості переживання втрати. Психологія горя (Е. Ліндемманн). Сімейні кризи. Криза вступу у шлюб. Криза, пов'язана із народженням дитини у сім'ї. Криза, пов'язана із вступом дитини у навчальний заклад. Криза середини життя у батьків та підліткова криза у дітей. Криза значущих стосунків. Кризи особистісної автономії. Вихід на пенсію – зміна соціального статусу людини (пенсійна криза). Розлучення. Реакції на розлучення. Гендерні особливості прийняття розлучення. Криза здоров'я. Втрата здоров'я та вплив хвороби на особистість. Внутрішня картина хвороби, її рівні. Типи людей за відношенням до хвороби. Вікові та індивідуальні переживання хвороби. Лікар та хворий: моделі стосунків. Тюремна криза. Особливості перебування в ізоляції. Зміни особистості засудженого. Тюремний синдром. Адаптація до умов позбавлення волі, її фази. Психологічні стани засуджених. Професійна криза. Психологічні особливості безробітних. Типи поведінки безробітних. Соціально психологічні фактори готовності до професійної переорієнтації. Умови професійної стабільності. Способи пошуку роботи. Життєва криза та можливості її опанування

Тема 19. Вікові кризи особистості . Природа життєвої кризи

Класифікація життєвих криз (Дж. Каплан, Е. Ліндемманн, Р. Ахмеров, Е. Еріксон, та ін.). Криза новонародженої дитини. Криза дитячого віку. Криза 1 року життя. Криза 3-х років життя. Криза 7 років життя. Підліткова криза. Криза юнацького віку. Кризи студентського віку (криза адаптації до умов навчання,

криза «середини» навчання, криза випускника, криза відрахування). Кризи ранньої дорослості. Кризи віку дорослості (безперспективності, здоров'я, значущих стосунків, життєвих помилок, нереалізованості, особистісної автономії, самореалізації, спустошеності). Криза середини життя. Криза похилого віку. Ознаки і типологія криз. Фази розвитку кризи. Стадії кризи. Критерії кризи. Типи ставлення особистості до кризи. Форми переживання особистістю життєвих криз. Гендерні відмінності кризи (моделі поведінки жінок та чоловіків). Стратегії розв'язання життєвої кризи.

Тема 20. Криза ідентичності особистості Провідні підходи до вивчення феномену ідентичності

Сутність, структура і класифікація ідентичності особистості. Статуси ідентичності (Дж. Марсія). Поняття «іманентної ідентичності». Усвідомлена і неусвідомлена ідентичність. «І» та «Ми», як провідні аспекти ідентичності в рамках теорії Дж. Міда. Види ідентичності (за Е. Гофманом). Критерії оцінки ідентичності. Причини виникнення кризи ідентичності. Криза ідентичності як результат стагнації в розвитку особистості. Роль кризи особистісної ідентичності в розвитку людини. Вплив «кризи ідентичності» на особистісне та професійне самовизначення. Поняття конструктивної та деструктивної кризи ідентичності.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Форми вивчення дисципліни: лекція, практичні заняття, індивідуальні завдання, самостійна робота, контрольні заходи, складання короткого психолого-педагогічного словника термінів та понять.

У процесі вивчення дисципліни використовується кредитно-модульна технологія. Лекційне подання матеріалу проводиться з широким використанням проблемно-діяльнісного підходу, що сприяє глибокому засвоєнню знань і формуванню творчого професійного мислення у майбутніх фахівців.

На практичних заняттях, які носять проблемно-пошуковий і практично-творчий характер, студенти вирішують теоретичні і практичні завдання, розвивають мислення, поглиблюють і розширюють знання, висувають і відстоюють свою точку зору, пропонують та обґрунтовують шляхи їх вирішення.

Під час самостійної роботи та виконання індивідуальних завдань студенти розв'язують складні проблеми і незрозумілі питання. Самостійна робота планується як форма організації навчального процесу, що має на меті надати допомогу у самостійному вивченні запропонованої літератури у пошуку відповідей на проблемні питання курсу, виконання практичних завдань курсу.

За джерелами знань використовуються такі методи навчання: словесні – розповідь, пояснення, інструктаж; наочні – демонстрація, ілюстрація; практичні – практична робота, вправи.

За характером логіки пізнання використовуються такі методи: аналітичний, синтетичний, аналітико-синтетичний, індуктивний, дедуктивний.

За рівнем самостійної розумової діяльності використовуються методи: проблемний, частково пошуковий, дослідницький.

ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

- залік;
- конспект із теми (модуля) за заданим планом або планом, який студент розробив самостійно (як виняток, для студентів денної форми навчання з невеликих за обсягом навчальних курсів та для студентів заочної форми навчання);
- реферат з теми (модуля) або вузької проблематики (як виняток, для студентів денної форми навчання з коротких навчальних курсів та для студентів заочної форми навчання);
- складання короткого психолого-педагогічного словника термінів та понять для кожної з тем вивчення психологічних теорій особистості.
- анотація прочитаної додаткової літератури з курсу, бібліографічний опис, історичні розвідки, тощо.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: усний контроль (усне індивідуальне та фронтальне опитування); письмовий контроль у вигляді контрольних робіт, тестування; захист індивідуальних робіт; презентація результатів виконаної індивідуальної /групової роботи студента.

Форма модульного контролю: письмова контрольна робота.

Форма підсумкового семестрового контролю: усний залік.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота														Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	50	100
3	3	3	3	3	3	4	4	4	4	4	4	4	4		

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота							Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	50	100
5	5	5	5	5	5	5		

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	5	25		
Реферат	1	25		
Анотація прочитаної літератури			1	25
Термінологічний словник			1	25
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		100		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Модульний контроль передбачає виконання 6 стандартизованих тестів та відповідей на закриті питання та розгорнутих відповідей на 2 відкриті

запитання. Загальна оцінка розраховується 30 балів (6x5) тестові завдання та 20 балів розгорнутих відповідей відкритих питань. (10 x1).

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Відповідно до «Положення про порядок та методику проведення семестрових (курсівих) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті» (затверджено Наказом Ректора ДВНЗ «УжНУ» № 698/01-17 від 08.05.2015 р.), знання студентів оцінюється як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) – заслуговує студент, який:

- всебічно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;
- вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
- засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою;
- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;
- вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;
- самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.

оцінку «добре» (82-89 балів, В) – заслуговує студент, який:

- повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в
- достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;
- має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування;

- під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправив, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

оцінку «добре» (74-81 бал, C) – заслуговує студент, який:

- в цілому навчальну програму засвоїв, але відповідає з певною кількістю помилок;
- вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність;
- опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) – заслуговує студент, який:

- знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії;
- виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок;
- ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою;
- допускає помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – заслуговує студент, який:

- володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється студенту, який: виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

оцінка «незадовільно» (35 балів, F) – виставляється студенту, який:

- володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім;

- допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою;
- не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи студента протягом семестру.

Таблиця відповідності оцінок за різними шкалами

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		диференційована	недиференційована
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Самостійна робота основним засобом засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять, без участі викладача.

Критеріями оцінювання презентації є її відповідність змісту доповіді студента за матеріалами дослідження та оригінальність візуального представлення.

Самостійна робота

№з/ п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	<p>Тема 1. Предмет психології особистості</p> <p>1. Сутність поняття «особистість» у психології</p> <p>2. Характеристика теоретичних підходів до розуміння особистості.</p> <p>3. Основні положення, спрямовані на висвітлення природи особистості і рушійних сил її розвитку: структура, мотивація, розвиток особистості тощо.</p> <p>4. Особистість як суб'єкт соціальних стосунків і свідомої діяльності, системна якість індивіда, що формується у спільній діяльності і спілкуванні (Л. Виготський, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн та ін.).</p> <p>5. Особистість як ансамбль ірраціональних несвідомих потягів (З. Фрейд).</p> <p>6. Особистість як функція результату психосоціальних криз (Е. Еріксон).</p> <p>7. Особистість як певний набір поведінкових реакцій (Б. Скіннер).</p>	5	7

	<p>8. Особистість взаємодії індивіда, поведінки і ситуації (А. Бандура).</p> <p>9. Особистість як властивий кожному індивіду унікальний спосіб усвідомлення досвіду (Д. Келлі).</p> <p>10. Особистість як організована, довготривала сутність, яка суб'єктивно сприймається (К. Роджерс).</p>		
2.	<p>Тема 2. Умови становлення і розвитку особистості</p> <p>1. Взаємозв'язок психічного розвитку і розвитку особистості.</p> <p>2. Психодинамічний напрямок щодо становлення і розвитку особистості (З. Фрейд, К. Юнг, А. Адлер, Е. Еріксон та ін.).</p> <p>3. Конституціональна психологія (Е. Кречмер, К. Шелдон).</p> <p>4. Соціогенетичний підхід до становлення і розвитку особистості.</p> <p>5. Теорія навічіння (Б. Скіннер, А. Бандура).</p> <p>6. Теорія поля (К. Левін).</p> <p>7. Когнітивний підхід до становлення і розвитку особистості (Ж. Піаже, Дж. Келлі).</p> <p>8. Гуманістичний напрямок щодо становлення і розвитку особистості (А. Маслоу, К. Роджерс, В. Франкл).</p> <p>9. Діяльнісний підхід до становлення і розвитку особистості (Л. Виготський, О. Леонтьєв та ін.).</p> <p>10. Концепція персоналізації (А. Петровський).</p>	5	7

	<p>11. Становлення особистості у працях Г. Костюка.</p> <p>12. Вчинкова психологія стосовно умов встановлення та розвитку особистості (О. Киричук, В. Роменець та ін.).</p>		
3.	<p>Тема 3. Структура особистості</p> <p>1. Структурні концепції особистості.</p> <p>2. Концепція рис особистості (Г. Олпорт, Р. Кеттел, Г. Айзенк).</p> <p>3. Концепція типу особистості (З. Фрейд, А. Адлер та ін.).</p> <p>4. Концепція особистісних конструктів (Дж. Келлі).</p> <p>5. Структурна модель психічного життя особистості (З. Фрейд).</p> <p>6. Я-концепція (К. Роджерс).</p> <p>7. Структура особистості у вітчизняній психології (Л. Виготський, О. Леонт'єв та ін.).</p>	6	7
4.	<p>Тема 4. Самосвідомість особистості</p> <p>1. Психологічна сутність самосвідомості.</p> <p>2. Взаємозв'язок свідомості і самосвідомості особистості. Генезис самосвідомості.</p> <p>3. Структура самосвідомості: когнітивний, емоційно-оцінний і вольовий компоненти. Модель структури самосвідомості: самість і Я (К. Юнг).</p> <p>4. Механізми самосвідомості. Ідентифікація, рефлексія, емпатія, децентрація.</p>	6	7

	<p>5. Поняття про психологічний захист.</p> <p>6. Види психологічного захисту: витіснення, раціоналізація, проєкція, регресія, сублімація та ін.</p> <p>7. Самооцінка і рівень домагань як центральні характеристики самосвідомості. Види самооцінки і рівня домагань.</p> <p>8. Умови розвитку самосвідомості. Самопізнання. Саморегуляція і самоконтроль. Самовдосконалення у процесі самовиховання.</p>		
5.	<p>Тема 5. Індивідуальність особистості</p> <p>1. Індивідуально-типологічні властивості особистості та їх роль у становленні індивідуальності людини.</p> <p>2. Темперамент і його властивості. Психодинамічні особливості темпераменту: темп, загальна активність, емоційність.</p> <p>3. Типи темпераменту. Адаптивні можливості темпераменту. Проблема формування індивідуального стилю діяльності особистості.</p> <p>4. Особистість і характер. Структура характеру.</p> <p>5. Акцентуації характеру. Вчинок як одиниця аналізу характеру особистості.</p> <p>6. Умови формування характеру.</p> <p>7. Здібності особистості. Задатки і здібності.</p> <p>8. Рівні розвитку здібностей. Обдарованість. Талант. Геніальність.</p>	6	7
6.	<p>Тема 6. Взаємодія особистості</p> <p>1. Особистість і колектив.</p>	6	7

	<p>2. Міжособистісне спілкування в соціальній групі.</p> <p>3. Види спілкування.</p> <p>4. Міжособистісні відносини в групах і колективах. Поняття психологічної несумісності.</p> <p>5. Соціалізація особистості.</p> <p>6. Мотиваційні передумови соціалізації особистості. Природно-культурні завдання. Соціально-культурні завдання. Соціально-психологічні завдання. Інтерес.</p>		
7.	<p>Тема 7. Етапи розвитку особистості</p> <p>1. Процес становлення і розвитку особистості в онтогенезі.</p> <p>2. Періодизація психічного розвитку особистості.</p> <p>3. Концепція стадіального розвитку психіки (Ж. Піаже).</p> <p>4. Концепція періодизації психічного розвитку особистості (Д. Ельконін).</p> <p>5. Стадії психосоціального розвитку особистості (З. Фрейд, Е. Еріксон).</p> <p>6. Рівні розвитку особистості: доособистісний, егоїстичний, групоцентричний, гуманістичний, духовний (Б. Братусь).</p> <p>7. Критерії психічно зрілої особистості: зріла і відповідальна людина в соціально-сексуальних стосунках (З. Фрейд).</p> <p>8. Соціально-корисний тип особистості (А. Адлер).</p>	6	7

	<p>9. Інтегрована, гармонійна і цілісна особистість (К. Юнг).</p> <p>10. Его-ідентична особистість (Е. Еріксон).</p> <p>11. Самоактуалізована особистість (А. Маслоу).</p> <p>12. Особистість, що повноцінно функціонує (К. Роджерс).</p>		
8.	<p>Тема 8. Потреби і мотиви як джерело активності особистості</p> <p>1. Джерела активності особистості в різних психологічних теоріях.</p> <p>2. Інстинкти як рушійна сила поведінки (З. Фрейд).</p> <p>3. Потреби як джерело активності людини: потреби в досягненні досконалості (А. Адлер), цілісності і єдності (К. Юнг), уникнення ізоляції від оточуючих, встановлення зв'язків (Е. Фромм) потреби в самоактуалізації (А. Маслоу) тощо.</p> <p>4. Класифікація потреб.</p> <p>5. Мотив як предметна потреба, як спонукання до активності.</p> <p>6. Мотиви усвідомлювані і такі, що реально діють, зовнішні і внутрішні мотиви (О. Леонт'єв).</p> <p>7. Мотив і мотивація. Мотив і мотивування.</p>	6	7
9.	<p>Тема 9. Спрямованість особистості</p> <p>1. Спрямованість особистості як система стійких мотивів, що спонукають людину до діяльності (Л. Божович).</p> <p>2. Форми прояву спрямованості.</p> <p>3. Неусвідомлювані мотиви: потяги і установки.</p>	6	7

	<p>4. Усвідомлені мотиви: бажання, інтереси, схильності, ідеали, світогляд, переконання.</p> <p>5. Види спрямованості: спрямованість на взаємодію, ділова спрямованість, спрямованість на себе.</p> <p>6. Ціннісні орієнтації як змістовна характеристика спрямованості (М. Рокич). Термінальні та інструментальні цінності.</p>		
10.	<p>Тема 10. Розвиток ціннісно-мотиваційної сфери особистості</p> <p>1. Умови розвитку ціннісно-мотиваційної сфери особистості.</p> <p>2. Дефіцитарна мотивація і мотивація зростання (А. Маслоу).</p> <p>3. Розвиток мотивації в діяльності особистості. “Зсув” мотиву на мету (О. Леонт'єв).</p> <p>4. Теорія мотивації досягнення успіху і уникнення поразки в різних видах діяльності (Дж. Аткинсон, Д. Мак-Клеланд).</p> <p>5. Теорія каузальної атрибуції: пояснення особистістю мотивів своєї поведінки і поведінки інших людей (Ф. Хайдер, Дж. Келлі).</p> <p>6. Концепція особистісної причинності (Р.Д. Чармс). Втілення концепцій мотивації у тренінгах мотивації.</p>	6	7
11.	<p>Тема 11. Особистість і конфлікт</p> <p>1. Поняття конфлікту.</p> <p>2. Типи конфлікту.</p>	6	7

	3. Конфлікт між особистістю і групою. 4. Основні міжособистісні стилі вирішення конфліктів		
12.	<p style="text-align: center;">Тема 12 Особливості та етапи психічного розвитку особистості</p> <p>1. Умови та рушійні сили психічного розвитку. 2. Розвиток особистості дитини-дошкільника. 3. Розвиток особистості в молодшому шкільному віці 4. Особливості розвитку особистості в підлітковому віці 5. Розвиток особистості в ранній юності 6. Особливості функціонування особистості в період зрілості. 7. Криза середнього віку. 8. Інволюційні процеси старіння особистості. 9. Психологія смерті</p>	4	7
Разом		68	84

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Однією з форм індивідуальних завдань є навчальний та науковий реферат.

Вимоги до написання реферату:

Реферат – це письмовий твір, в якому повинна бути повністю розкрита тема на базі певної літератури. Основою написання реферату є ретельне вивчення літературних джерел з даної тематики. Автор повинен досконало знати зміст реферату. Реферат повинен складатися з певних частин.

- 1) План;
- 2) Вступ;
- 3) Основна частина;
- 4) Висновки;
- 5) Використана література (не менше 3-4 джерел).

Обов'язковий захист реферату чи під час семінарського заняття, чи на індивідуальному відпрацюванні з викладачем.

Обсяг реферату 10-15 сторінок.

ПЕРЕЛІК ТЕМ ДЛЯ РЕФЕРАТІВ

1. Людина в системі соціально-гуманітарного знання.
2. Людина, особистість, індивід, індивідуальність в контексті загального, особливого і одиничного.
3. Специфіка вивчення людини в філософії, семіотики, психології, соціології.
4. Підходи до вивчення людини з боку антропології, психології, соціології, семіотики.
5. Марксистська концепція особистості.
6. Особливість поглядів К. Маркса на особистість
7. Символічний людина і символічна особистість як витoki формування соціальної істоти і соціальної особистості.

8. Розвиток поглядів на особистість в радянській філософській та соціологічній літературі. Соціально-психологічний підхід до досліджень особистості.
9. Соціологічний підхід до досліджень особистості.
10. Соціальне сприйняття, пізнання, поведінку і прощення. Особистість як соціологічна проблема.
11. Соціальні функції категорії особистість і теорії її формування.
12. Особистість у сучасному світі: проблеми та перспективи
13. Особистість і сім'я.
14. Особистість і трудовий колектив.
15. Самореалізація особистості.
16. Особистість та стать.
17. Чоловік та жінка як особистості.
18. Ідентифікація особистості у групі.
19. Зв'язок між соціалізацією особистості та природою..
20. Праця як спосіб буття людини.
21. «Сродна праця» в житті особистості.
22. Базові потреби особистості.
23. Квазіпотреби. особистості.
24. Цінності особистості і суспільства.
25. Основні елементи діяльності особистості: дія – поведінка - вчинок.
26. Характеристика домінуючих відносин особистості.
27. Топологія соціального простору і характер відносин.
28. Особистість в системі економічних зв'язків.
29. Особистість в системі політичних зв'язків.
30. Особистість в системі освіти.
31. Особистість в системі релігійних зв'язків.
32. Конфлікти та їх подолання.

33. Застосування методики соціальних мереж при вивченні відносин особистості.
34. Застосування соціометричного методу при вивченні відносин особистості.
35. Визначення референтних груп.
36. Проблема відчуження особистості.
37. Самотність в житті особистості.
38. Самотність та усамітнення.
39. Сутність свідомості.
40. Образ “Я” людини.
41. Ідеальне і реальне “Я”.
42. Самооцінка особистості.
43. Соціальний рівень самосвідомості.
44. Роль самопізнання, самооцінки, практичного ставлення до себе у формуванні особистості.
45. Саморефлексія: самоспостереження, самоаналіз та самовідображення в структурі об’єктивації власного “Я”.
46. Свідоме та підсвідоме в структурі внутрішнього “Я”.
47. Вимір Я-концепції особистості.
48. Значення креативного мислення в світі особистості.
49. Інтуїція як вид творчого мислення.
50. Етапи пізнавального розвитку особистості.
51. Моделі інтелекту.
52. Стилi мислення.
53. Функції мови.
54. Види мовлення.
55. Концепції спілкування і комунікації.
56. Культурні стандарти спілкування.
57. Соціальні ситуації спілкування. “Бар’єри” комунікації.
58. Соціологічні і психологічні методи дослідження спілкування.

59. Життєвий шлях особистості.
60. Форма життя і зміст життя.
61. Спосіб життя особистості.
62. Особливості активності особистості. Життєві стратегії особистості.
63. Типологія особистості і стратегія життя.
64. Тип суспільства і соціальний тип характеру за Е.Фромом.
65. Творчість в житті особистості.
66. Особистість майбутнього.

Оцінювання реферату здійснюється за такими критеріями: самостійність та оригінальність дослідження, виконання поставлених автором завдань, здатність здійснювати узагальнення на основі опрацювання теоретичного матеріалу та відсутність помилок при оформленні цитування й посилань на джерела.

2. Другою формою оцінювання індивідуальної роботи студента є анотування наукового тексту

Анотація наукового тексту – це скорочений виклад змісту первинного документа з основними фактичними відомостями і висновками. Вона має повну змістову й частково формальну залежність від первинного документа. Анотацію наукового тексту розглядають як інтегральну модель документа, семантичні особливості якого подаються в максимально ущільненому вигляді без інтерпретації чи критичних зауважень. Анотація наукового тексту подає основні відомості й висновки, потрібні для початкового ознайомлення з документом.

Обсяг анотації для заміток і коротких повідомлень – 500 друкованих знаків, для більшості статей – 1000, для документів великого обсягу – 2500 друкованих знаків. Рекомендований середній обсяг анотації наукового тексту – 850 знаків (приблизно 0,5 сторінки формату А-4 через 1,5 інтервали).

Зразки анотацій наукових текстів

Фрейд З. Вступ до психоаналізу. Нові висновки: навчальна книга. П. Тернопіль - Богдан, 2021. 552 с.

Розглянуто загальнооглядові праці З.Фрейда, дослівно відворених 35 лекцій, які прочитані протягом 2 зимових семестрів перед мішаною аудиторією з лікарів та нефаківців, що склалися з представників обох статей. Книга складається з трьох частин та розділу про «Нові висновки».

У частині першій під назвою «Хибні дії» об'єднано 4 лекції, які об'єднані автором у розкритті похибок, як письмових так і мовленнєвих. З. Фрейд чітко пояснює, причини їх виникнення і що людина думає насправді роблячи їх. У частині другій, що об'єднує 10 лекцій присвячена темі сновидінь, наведені чіткі приклади роботи з сновидіннями, їх аналізу. Частина третя має назву «Загальної теорії неврозів» та об'єднує 18 лекцій, де автор чітко пояснює симптоми, травми, лібідо, нервозність, страх. Нарцисизм, перенос та анілітичну терапію. третя частина містить «Нові висновки» та складається з 7 лекцій, які містять перегляд теорії сновидінь, психічну структуру особистості, тему жіночності та світогляду.

3. Складання короткого психолого-педагогічного словника термінів та понять для кожної з тем вивчення психологічних теорій особистості (до прикладу наведені перші 2 теми зімстовного модулю 1)

Вікова періодизація – поділ цілісного життєвого циклу людини на вікові періоди, певні відрізки часу (дошкільний вік, підлітковий вік і т.п.).

Діяльність – внутрішня і зовнішня активність людини, що регулюється усвідомленою метою і потребами.

Ідентифікація – перенос особистісних якостей іншої людини на себе, намагання актуалізувати в своїй особистості якості, якими володіє зразок.

Індивідуалізація – процес становлення особистості шляхом відбору інформації з навколишнього середовища і продукування нових духовних цінностей, значимих для суспільства.

Індивідуальність – неповторне поєднання фізіологічних, психологічних, соціальних, моральних і духовних особливостей людини, що зумовлюють її своєрідність і неповторність.

Конформізм – пристосування, пасивне сприйняття чужих думок, позиції.

Криза вікова – нормативний, нестабільний процес, який може виникати при переході від одного вікового періоду до іншого до іншого, пов'язаний

Особистість – індивід, який живе в суспільстві і поєднує в собі риси загальнолюдського, суспільно-значущого та індивідуально-неповторного.

Ціннісні орієнтації – узагальнена концепція природи, місця в ній людини, взаємовідносин людини з навколишнім світом.

Ціннісний ідеал особистості – історично обумовлений зразок позитивних особистісних властивостей, манер, які впливають на поведінку індивіда.

Цінності – орієнтири, норми, ідеали, концепції, які регулюють поведінку людини та характеризується змінністю (загальнолюдські, національні, громадянські, сімейні, особисті).

Я-концепція – це система уявлень людини про себе, яка містить усвідомлення своїх властивостей, емоційно-ціннісних відносин, поведінкових дій.

Якість життя – сприйняття індивідами їхнього становища у контексті культури і системи цінностей, в яких вони існують, відповідно до особистісних цілей, очікувань, стандартів та інтересів.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

На практичних заняттях, які носять проблемно-пошуковий і практично-творчий характер, студенти вирішують теоретичні і практичні завдання, розвивають мислення, поглиблюють і розширюють знання, висувають і відстоюють свою точку зору, пропонують та обґрунтовують шляхи їх вирішення.

Практичні заняття включають різні види робіт: перевірка голосорію за кожною із запропонованих тем, групові дискусії 1, 3, 5 та 8 теми, моно доповіді теми 2 та 6, обговорення у групах теми 4 та 9, аналіз кейсів, взятих із ЗМІ, відео сюжетів сучасних подій теми 6 та 9.

№ з/п	Найменування тем та питань кожного заняття	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Система відносин особистості 1. Особистість в системі економічних зв'язків. 2. Особистість в системі політичних зв'язків. 3. Соціальна дистанція у відносинах особистості. 4. Особистість в системі освітніх зв'язків. 5. Особистість в системі релігійних зв'язків. 6. Теорія соціального поля. 7. Динаміка конфліктних відносин. 8. “Дилема в'язня” як метод діагностики відносин. 9. Характер відносин суспільства й особистості на рівні первинних груп. 10. Теорія інтеграції індивіда в соціальну систему.	2	
2	Свідомість і самосвідомість особистості	2	

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Образ «Я» людини. Ідеальне і реальне «Я». 2. Структурна модель самості. 3. Психофізіологічна ідентичність, соціальна ідентичність, его-ідентичність. 4. Багатовимірне «Я» Е. Гоффмана. 5. Концепція «Я» - особистості К. Роджерса. 6. “Офіційне «Я», «ситуаційне Я», «віртуальне Я в контекстах», «загальне людське Я», «Я-як-виконавець», «Я-як гравець», «дійсне Я», «динамічне Я», «фантастичне Я» (К. Роджерс). 7. Формування Я-концепції особистості.. 8. Роль самопізнання, самооцінки, практичного ставлення до себе у формуванні особистості. 9. Саморефлексія: самоспостереження, самоаналіз та само відображення в структурі об’єктивації власного «Я». 10. Методологічні принципи дослідження образу «Я». 		
3	<p>Структура особистості:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вплив культури на розвиток особистості. Соціокультурний підхід до аналізу діяльності особистості. 2. Класифікація потреб: ієрархія потреб за А. Маслоу, система потреб Е. Фромма. 3. Поняття інтересу. Особисті, групові та державні інтереси. 4. Цінності особистості та їх види. 	2	

	<p>5. Ціннісні орієнтації як ієрархія цінностей.</p> <p>6. Поняття настанови та диспозиції. Вищі та нижчі диспозиції.</p> <p>7. Мотиви та їх види: домінуючі та фонові, реальні, демонстративні та захисні.</p> <p>8. Концепція диспозиційний регуляції поведінки особистості В. Ядова.</p> <p>9. Особистість як об'єкт і суб'єктів та соціальних відносин</p>		
4	<p>Мислення особистості:</p> <p>1. Концепція дитячого інтелекту і етапів його становлення.</p> <p>2. Моделі інтелекту. Стадії сенсомоторного інтелекту, доопераційного мислення, конкретизації і формування операцій.</p> <p>3. Дослідження чинників інтелекту Ч. Спірменом.</p> <p>4. Концепція інтелекту Айзенка.</p> <p>5. Вимірювання інтелекту за допомогою тесту IQ.</p> <p>6. Дослідження інтелекту Стренбергом.</p> <p>7. Організація процесу мислення.</p> <p>8. Групові форми роботи, які стимулюють розвиток мислення.</p> <p>9. Техніка «брейнстормінгу».</p> <p>10. Порівняльно-культурологічні дослідження формування, функціонування і розвитку мислення.</p>	2	
5	<p>Комунікація та мовлення особистості:</p>	2	

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття «комунікативної компетентності». 2. Методики діагностики і розвитку комунікативної компетентності. 3. Соціальні проблеми спілкування поколінь. Чоловік та жінка в контексті проблем спілкування. 4. «Бар'єри» комунікації. 5. Нормативи цивілізованого спілкування. 6. Розвиток ідей про природу мовлення і мови. 7. Співвідношення мови і мислення. Аналітична установка в тлумаченні мови. 8. Біхевіористський підхід. Знакова система мови – структуралізм. 9. Основні функції мови: комунікативна, пізнавальна, регулятивна, емоційно-експресивна, фатична (контактовстановлююча), метамовна, естетична, магічна. 10. Психолінгвістичні дослідження мови. «Метод семантичного диференціалу» Ч. Осгуда. 11. Функціонування мови у суспільстві. Сучасні соціолінгвістичні дослідження мови. 		
6	<p>Соціалізація і персоналізація особистості</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ресоціалізація. «Невдала» соціалізація. 2. Методика дослідження соціалізації особистості. 3. Зародження, становлення і форми феномену персоналізації в культурі. 	2	2

	<ol style="list-style-type: none"> 4. Персоналізація дитини в системі «дитина – дорослий» і «дитина – дитина». Плани «его-персоналізації» дитини. 5. Визначення персоналізації як передумови потреби індивіда бути вираженим в життєдіяльності інших людей. 6. Психоз, як історичний соціогенетичний вимір персоналізації особистості. 7. Поле етнографії як соціогенетичний вимір персоналізації. 8. Явище лімінальності в етнографії. 9. Форми прояву лімінальності: перехід в іншу вікову категорію (супровідні форми – обряди життєвого циклу (народження, досягнення зрілості, взяття шлюбу, смерть) і зміна статусу особистості в соціальній спільності. 10. Реконструкція соціогенетичних джерел персоналізації на шляху аналізу екстремальних ситуацій в житті особистості. 11. Особливості і функції ситуацій життєвих переломів. 12. «Знаки персоналізації», за допомогою яких індивід оволодіває своїм Я. Его- та альтер персоналізація. 		
7	<p>Рольова концепція особистості:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття соціальної ролі (традиційне і в трактуванні І. Кона). 2. Особистість як єдність соціальних ролей. 	2	2

	<p>3. Характеристики соціальної ролі по Парсонсу (емоційність, спосіб отримання, масштаб, формалізація, мотивація).</p> <p>4. Критика. Основні елементи ролі: цінності, майстерність, повноваження. Обґрунтування їх.</p> <p>5. Гомологічні структури соціальних процесів і явищ.</p> <p>6. Основні способи регуляції людської поведінки.</p>		
8	<p>Розуміння і взаєморозуміння особистості:</p> <p>1. Вимоги соціологічного дослідження взаєморозуміння. Компоненти процесу взаєморозуміння.</p> <p>2. Зміст «розуміння особистості». Механізм розуміння особистості.</p> <p>3. Основні компоненти «розуміння особистості».</p> <p>4. Інтуїтивне і гностичне розуміння.</p> <p>5. Механізми і взаєморозуміння у спілкуванні і сумісній діяльності.</p> <p>6. Чинники процесу взаєморозуміння.</p> <p>7. Естетичні, інтелектуальні, соціальні та моральні бар'єри розуміння.</p> <p>8. Взаєморозуміння в різних соціальних ситуаціях (накладання смислів).</p> <p>9. Проблема розуміння при напрацюванні і проведенні соціологічного дослідження. Аналіз способів вивчення взаєморозуміння.</p>	2	

9	<p>Особистість як суб'єкт суспільних відносин.</p> <p>Життєвий шлях особистості:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Типи особистості у суспільстві, що трансформується. 2. Особистість, «розчинена» у суспільстві. 3. Особистість «відчужена» від суспільства. 4. Амбівалентна особистість: конформно-амбівалентний тип, нігілістично-амбівалентний тип, мозаїчно-амбівалентний тип. 5. Маргінальна особистість. Зміна соціальних цінностей та феномен «культурного шоку». 6. Екстерналізація об'єктивних соціальних структур через особистісні практики. 7. Габітус як система диспозицій сприйняття оцінок, дій. 8. Роль габітусу, як посередника між суспільними відносинами й особистістю. 9. Поняття життєвого шляху. 10. Соціально-культурна зумовленість життєвого шляху. 11. Спосіб життя і стиль життя. Смысл життя. 12. Життєві кризи і стадії розвитку особистості. 	2	2
10	Модульні контрольні роботи	2	
	РАЗОМ	20	6

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Становлення психології особистості як науки та місце теорій особистості в системі наук.
2. Теорії особистості та історія психології: Платон і Аристотель та їх концепція людини. Людина очима Гіппократа.
3. Проблема природнього та набутого: еволюційний підхід.
4. Біологічні та соціальні основи рис особистості.
5. Індивід, особистість, індивідуальність.
6. Сучасні теорії особистості та їх класифікація.
7. Завдання теорій особистості.
8. Основні тенденції розвитку сучасних теорій особистості.
9. Системний підхід у психології особистості.
10. Процес становлення і розвитку особистості в онтогенезі.
11. Періодизація психічного розвитку особистості.
12. Концепція стадіального розвитку психіки (Ж. Піаже).
13. Концепція періодизації психічного розвитку особистості (Д. Ельконін).
14. Стадії психосоціального розвитку особистості (З. Фрейд, Е. Еріксон).
15. Рівні розвитку особистості: доособистісний, егоїстичний, групоцентричний, гуманістичний, духовний (Б. Братусь).
16. Пошуки індивідуально-типологічних відмінностей в історії психології.
17. Поняття про темперамент. Типологія Гіппократа.
18. Характеристика психічних якостей, які описують темперамент.
19. Темперамент і діяльність особистості.
20. Типологічні моделі темпераменту особистості. Конституція та темперамент.
21. Фізіологічні типології Е. Кречмера та У. Шелдона.
22. Психофізіологічна типологія темпераменту І. Павлова.
23. Сучасні уявлення про темперамент як окремий вимір психічного.
24. Поняття про характер.

25. Науково-психологічні підходи до проблем індивідуально-типологічних відмінностей.
26. Чинники, які зумовлюють формування характеру.
27. Провідні риси характеру. Типи характеру (типологія Хейманса-Ле Сена).
28. Акцентуації характеру (типологія К. Леонгарда).
29. Психологічна робота з акцентуованими рисами характеру особистості.
30. Особистість: конфлікт, гармонія.
31. Психологія людського взаєморозуміння. Бар'єри взаєморозуміння.
32. Управління емоціями, та психологічні правила спілкування.
33. Конфлікт та індивідуальність.
34. Товарииськість та проблема самотності.
35. Поняття конформізму та нонконформізму.
36. Соціальні групи та міжкультурні відмінності в структурі взаєморозуміння.
37. Структура особистості як продукт взаємодії трьох систем: Ід, Его та Супер-его.
38. Основні функції самоконтролю.
39. Людський організм як складна енергетична система.
40. Енергія тіла та енергія особистості. Інстинкт.
41. Кількість і види інстинктів. «Інстинкти життя» та «інстинкти смерті». Лібідо.
42. Погляди З. Фрейда на розвиток особистості та його стадії.
43. Роль раннього дитинства у формуванні базових структур особистості.
44. Розвиток особистості на основі чотирьох джерел напруги: процесів фізіологічного росту; фрустрації; конфліктів; погроз.
45. Перші п'ять років життя дитини.
46. Оральна стадія розвитку. Загальна характеристика розвитку дитини протягом першого року життя. Їжа, як основне джерело задоволень,

пов'язаних з ротовою порожниною. Формування у дитини почуття залежності.

47. Анальна стадія розвитку. Загальна характеристика розвитку дитини від 1 до 3 років життя. Формування всіх видів нестриманості або креативності.
48. Фалічна стадія розвитку. Загальна характеристика розвитку особистості дитини від 3 до 5 років. Формування сексуальних та агресивних почуттів.
49. Генітальна стадія. Загальна характеристика стадії. Найважливіша біологічна функція геніальної стадії.
50. Місце аналітичної теорії К. Юнга в системі теорій психології особистості.
51. Першоджерела та витoki аналітичної теорії К. Юнга (Шопенгауер, Фрейд, Гартман, Ніцше).
52. Его, особисте несвідоме і його комплекси.
53. Колективне несвідоме і його архетипи.
54. Поняття персони, аніми, анімусу, тіні.
55. Самість як еквівалент психіки, центр всієї особистості.
56. Установки або орієнтації особистості - інтроверсія та екстраверсія.
57. Психологічні функції особистості - мислення, почуття, відчуття, інтуїція.
58. Стадії розвитку особистості за К. Юнгом. Прогресія і регресія та їх взаємодія у людському бутті.
59. Історія розвитку теорії А. Адлера.
60. А. Адлер, як перший психоаналітик, спеціально визначаючий фундаментальну соціальну суть людини.
61. Людина як первинно соціальна істота.
62. Порівняльна характеристика основних постулатів теорій З. Фрейда, К. Юнга, А. Адлера.
63. Поняття креативного «Я» у концепції А. Адлера.
64. «Я» як суттєва причина поведінки людини. Людина як свідома істота, яка розуміє суть своєї поведінки.
65. Суть протилежності теорії А. Адлера та теорії З. Фрейда.

66. Основні позиції теорії А. Адлера: фіктивний фіналізм та його суть.
67. Прагнення до зверхності (переваги) як шлях людини до все більш високих стадій розвитку.
68. Почуття неповноцінності і компенсація. Соціальний інтерес та образ ідеальної людини.
69. Життєвий стиль - основна тема останніх творів А. Адлера.
70. Креативне «Я» як щось між стимулюючим впливом на людину і реакцією людини на цей стимул.
71. Порядок народження і особистість. Ранні спогади людини як ключ до розуміння базового життєвого стилю.
72. Дитячі переживання та основні фактори розвитку особистості.
73. Аналіз типових досліджень А. Адлера та методи досліджень.
74. Біхевіористська стратегія вивчення особистості: особистість і навчання у теорії біхевіоризму.
75. Біхевіоризм Дж. Вотсон.
76. Класична теорія зумовленості І. Павлова та її подальший розвиток.
77. Біхевіоризм Б.Ф Скіннера та його підхід до особистості.
78. Вплив філософії Карла Маркса на світогляд Е. Фромма.
79. Співставлення Е. Фроммом ідей З. Фрейда і К. Маркса та спроба синтезувати їх.
80. Е. Фромм, як діалектичний гуманіст.
81. Найважливіша тема філософії Е. Фромма - тема людської самотності та ізоляції в силу відчуження від природи та інших людей.
82. Базове протиріччя людського буття.
83. П'ять потреб, що виростають з умов людського буття: потреби у зв'язку з іншими, потреби в трансценденції, потреби в укоріненні, потреби в ідентичності, потреби в системі орієнтацій.
84. Три типи соціального характеру: продуктивно-нагромаджуваний, продуктивно-експлуатований, продуктивно-рецептивний.

85. Жіноча психологія К. Хорні.
86. Теорія К. Хорні проти теорії З. Фрейда
87. Головні поняття теорії К. Хорні – «базова тривога» - як почуття ізоляції і безпорадності дитини в потенційно ворожому світі.
88. Поведінкові стратегії тривожної дитини.
89. Десять невротичних потреб дитини з порушеними відносинами з батьками.
90. Потреби як джерело розвитку внутрішніх конфліктів.
91. Поділ потреб на три групи: рух до людей, рух від людей, рух проти людей.
92. Конфлікт як порушення соціальних умов.
93. Поняття «потенційного невротика» в теорії К. Хорні.
94. Основні принципи трансактного аналізу Е. Берна.
95. Дослідження станів «Я» людини: «Я» - ДИТИНА, «Я» - ДОРΟΣЛИЙ, «Я» - БАТЬКИ.
96. Батьківське програмування та доля людини.
97. Родові сценарії. Розвиток людини в дитячі роки.
98. Переможці та невдахи. Позиції. Відбір сценарію. Батьківські зразки.
99. Сценарій та анти сценарій. Дитинство, юність, зрілість та старість з позиції трансактного аналізу.
100. Центрована на людині теорія К. Роджерса. Організмичні теорії.
101. Центрована на людині теорія К. Роджерса – «теорія Я» - член сімейства організмичних теорій.
102. Основні постулати «теорії Я»: мінімальне бажання зі сторони двох людей бути в контексті; здібності і мінімальне бажання зі сторони кожного отримувати комунікацію від іншого; тривалості контакту протягом деякого часу - наступні відносини передбачено будуть істинні.
103. Структура особистості. Організм. «Я – концепція».
104. Організм і «Я»: конгруентність і не конгруентність.

105. Динаміка особистості та розвиток особистості.
106. Типові дослідження та методи досліджень: якісні дослідження, контент-аналіз, рейтингові шкали, Q-техніка.
107. Експериментальні дослідження «Я-концепції». Статус теорії К. Роджерса у наш час.
108. Філософсько-психологічні теорії, що передували розвитку екзистенційної психології (Ж.-П. Сартр, А Камю, Ф Ніцше та ін.).
109. Екзистенціальна психологія як емпірична наука про людське існування, що використовує метод феноменологічного аналізу.
110. Сучасні екзистенціалісти та їх погляди (Л. Бінсвагнер, Р. Мей, В. Франкл, І. Ярлом, Е. Спінеллі та ін.).
111. Структура існування: Буття-у-світі. Буття-за-межами-світу (людські можливості).
112. Основи буття, сенсів. Проблема життя і смерті.
113. Проблема змісту і абсурду. Проблема свободи і детермінізму.
114. Проблема спілкування і самості. Динаміка та розвиток буття.
115. Природа сучасного соціального конфлікту.
116. Специфіка соціетальних конфліктів.
117. Структура, основні стадії та види конфліктів.
118. Кризовий стан суспільства та його вплив на особистість.
119. Соціальні фактори екзистенціальної кризи.
120. Соціально-політична нестабільність суспільства та її вплив на формування життєвої стратегії особистості.
121. Соціально-політична напруженість в системі стосунків між людьми.
122. Соціум як соціальний інститут людини.
123. Історичні форми кризових станів.
124. Соціальне походження криз. Соціальна криза. Інтегральна криза. Криза світогляду. Духовна криза.
125. Життєві кризи і сутність життя. Кризовий період соціального життя.

126. Соціетальні підвалини кризового стану.
127. Механізми формування соціальної та кризової поведінки особистості.
128. Внутрішньо особистісний конфлікт та життєві кризи.
129. Соціально-психологічна безпека людини у період кризи.
130. Стадії адаптації до кризи.
131. Повсякденна психологічна травматизація особистості.
132. Вплив стресу на життя особистості та його наслідки.
133. Види та механізми стресу. Стадії стресу. «Біографічний стрес».
134. Індивідуальні реакції на стрес фактори.
135. Психологічне розуміння понять «ситуація», «картина світу», «криза».
136. Ставлення особистості до кризової ситуації.
137. Техніки життя та можливості індивідуального контролю у кризових ситуаціях.
138. Форми та способи опанування кризи.
139. Типи опанування за Р. Лазарусом (проблемно-сфокусоване, емоційно сфокусоване, уникання).
140. Надання психологічної допомоги та самопомоги у кризових станах.
141. Реакції втрати. Основні реакції людини на втрату близьких.
142. Вікові та гендерні особливості переживання втрати.
143. Психологія горя (Е. Ліндемманн).
144. Сімейні кризи. Криза вступу у шлюб.
145. Криза, пов'язана із народженням дитини у сім'ї. Криза, пов'язана із вступом дитини у навчальний заклад.
146. Криза середини життя у батьків та підліткова криза у дітей.
147. Криза значущих стосунків.
148. Кризи особистісної автономії.
149. Вихід на пенсію – зміна соціального статусу людини (пенсійна криза).
150. Розлучення. Реакції на розлучення.
151. Гендерні особливості прийняття розлучення.

152. Криза здоров'я. Втрата здоров'я та вплив хвороби на особистість.
153. Внутрішня картина хвороби, її рівні.
154. Типи людей за відношенням до хвороби.
155. Вікові та індивідуальні переживання хвороби.
156. Лікар та хворий: моделі стосунків.
157. Тюремна криза. Особливості перебування в ізоляції.
158. Зміни особистості засудженого. Тюремний синдром.
159. Адаптація до умов позбавлення волі, її фази. Психологічні стани засуджених.
160. Професійна криза.
161. Психологічні особливості безробітних. Типи поведінки безробітних.
162. Соціально психологічні фактори готовності до професійної переорієнтації.
163. Умови професійної стабільності. Способи пошуку роботи.
164. Життєва криза та можливості її опанування.
165. Класифікація життєвих криз (Дж. Каплан, Е. Ліндемманн, Р. Ахмеров, Е. Еріксон, та ін.).
166. Криза новонародженої дитини. Криза дитячого віку. Криза 1 року життя.
167. Криза 3-х років життя. Криза 7 років життя.
168. Підліткова криза. Криза юнацького віку.
169. Кризи студентського віку (криза адаптації до умов навчання, криза «середини» навчання, криза випускника, криза відрахування).
170. Кризи ранньої дорослості.
171. Кризи віку дорослості (безперспективності, здоров'я, значущих стосунків, життєвих помилок, нереалізованості, особистісної автономії, самореалізації, спустошеності).
172. Криза середини життя. Криза похилого віку.
173. Ознаки і типологія криз. Фази розвитку кризи.

174. Стадії кризи. Критерії кризи. Типи ставлення особистості до кризи.
175. Форми переживання особистістю життєвих криз.
176. Гендерні відмінності кризи (моделі поведінки жінок та чоловіків).
177. Стратегії розв'язання життєвої кризи.
178. Сутність, структура і класифікація ідентичності особистості.
179. Статуси ідентичності (Дж. Марсія).
180. Поняття «іманентної ідентичності».
181. Усвідомлена і неусвідомлена ідентичність.
182. «І» та «Ми», як провідні аспекти ідентичності в рамках теорії Дж. Міда.
183. Види ідентичності (за Е. Гофманом).
184. Критерії оцінки ідентичності. Причини виникнення кризи ідентичності.
185. Криза ідентичності як результат стагнації в розвитку особистості.
186. Роль кризи особистісної ідентичності в розвитку людини.
187. Вплив «кризи ідентичності» на особистісне та професійне самовизначення.
188. Поняття конструктивної та деструктивної кризи ідентичності.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Злобіна О. Г., Тихонович В. О. Суспільна криза і життєві стратегії особистості. Київ: 2001. 237 с.
2. Пачковський Ю.Ф. Соціологія і психологія: навч. посіб. Київ: Каравела, 2009. 760 с.
3. Копець Л. В. Психологія особистості: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 460 с.
4. Ліфарєва Н.В. Психологія особистості: навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 240 с.
5. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: навч. посіб. Київ: Вища шк., 2001. 487 с.
6. Мітіна С.В. Психологія особистості: навч.-метод. посіб. Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. 274 с.
7. Москалець В.П. Психологія особистості: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 262 с.
8. Столяренко О. Б. Психологія особистості: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 280 с.
9. Фоменко І.А. Вікова практична психологія. Частина 1: конспект лекцій. Дніпропетровськ: НМетАУ, 2007. 56 с.
10. Фрейд З. Вступ до психоаналізу. Нові висновки/пер. Тарашук П. Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2021. 552 с.

Додаткова

1. Злобіна О. Особистість як суб'єкт соціальних змін. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2004. 400 с.
2. Іванченко А.В. Соціалізація і соціальне виховання: навч. посіб. Житомир: Полісся, 2006. 216 с.
3. Варій М.Й. Загальна психологія: підручник для студ. психол. і педагог. спеціальностей. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 968 с.

4. Рибалка В.В. Теорії особистості у вітчизняній психології: навч. посіб. Київ: ІПППО АПН України, 2006. 530 с.
5. Бенеш Г. Психологія: dtv-Atlas / пер. Р.Д.Обухів; наук. ред. пер. В.О.Васютинський. Київ: Знання-Прес, 2007. 510 с.